

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN PALAUTE AALTO-YLIOPISTOLLE SYKSYLLÄ 2014

1. YLIOPISTON TEHTÄVÄ, PROFILI JA PAINOALAT

Yliopistolla on kansallisesti ainutlaatuinen rakenne, jossa yhdistyvät tieteen, taiteen sekä teknologian, talouden ja muotoilun osaaminen. Tämä on tehostanut tieteiden välistä yhteistyötä, helpottanut innovaatioiden syntyä ja edistänyt yliopistoyhteisössä laajemmin yrittäjyyttä. Yliopisto on viime vuosina vahvasti kansainvälistynyt ja tätä kautta myös toiminnan laatua on voitu kohentaa. Uskottavuutta yliopiston kansainvälistymiselle antaa keskeisimpinä yhteistyökumppaneina toimivat Tongji-yliopisto Kiinassa ja Stanfordin yliopisto Yhdysvalloissa.

Yliopiston tiivis strateginen kumppanuus Espoon kaupungin kanssa mahdollistaa yliopistokampuksen sekä alueella toimivien tutkimuslaitosten ja yritysten keskinäisen yhteistyön tiivistämisen ja uudenlaiset toimintatavat. Yliopistossa edustettuna olevien alojen välisessä yhteistyössä on vielä käyttämättömiä mahdollisuuksia. Tieteellisen huippuosaamisen vahvistamisen rinnalla Aalto-yliopiston tulee aiempaa vahvemmin luoda edellytyksiä kilpailukykyiselle yritystoiminnalle ja osaamisperustaiselle kasvulle. Tämä edellyttää työ- ja elinkeinoelämän osallistamista strategiatyön ohella tutkimusteemojen määrittelyyn. Tässä työ- ja elinkeinoelämän edustajat ovat nähneet kehittämistarpeita. Osana valtioneuvoston kasvutoimia on vuoden 2014 lisätalousarviossa tehty merkittävä lisäpanostus Aalto-yliopiston arktista osaamista tukevan meritekniikan tutkimusedellytysten vahvistamiseen.

Taidealoilla yhteistyötä Taideyliopiston kanssa tulee tiivistää koulutuksen, tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan laadun ja vaikuttavuuden lisäämiseksi. Yhteistyön syventämistä edesauttaisivat esimerkiksi yhteiset rakenteet, toiminta-alustat sekä koulutus- ja tohtoriohjelmat.

Suomalaisten tekniikan yliopistojen työnjako- ja yhteistyökeskusteluja on käyty jo useiden vuosien aikana tutkimukseen, koulutukseen ja infrastruktuureihin liittyen. Yliopistojen johdon ja tekniikan alan osaston johtajien kesken on saatu aikaiseksi määrämuotoiset keskusteluyhteydet ja tiettyjä konkreettisia toimenpiteitäkin. Toistaiseksi valtakunnallisesti merkittäviä rakenteellisen kehittämisen toimia ei ole kuitenkaan tapahtunut, mikä on alan kehittämisen ja voimavarojen tarkoituksenmukaisen käytön kannalta valitettavaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö painottaa, että yliopiston opetus- ja tutkintokielen tulee olla apulaisoikeuskanslerin ratkaisun mukaisia turvaten kansalliskielten asema.

Strategian toteutumisen seurantaindikaattorien perusteella yliopistolla on edelleen haasteita pyrittäessä kohti vuoden 2020 tavoitetasoa.

2. PERUSTEHTÄVÄT

2.1 KOULUTUS

Yliopiston tutkintomäärät ovat nousseet kaikilla koulutusaloilla verrattuna edellisiin vuosiin. Alempien korkeakoulututkintojen määrä ylittää tavoitteen. Teknistieteellisellä alalla suoritettujen ylempien korkeakoulututkintojen määrä jäi kuitenkin edelleen sovitusta. Opetus- ja tutkimushenkilökunnan määrään suhteutettuna ylempiä korkeakoulututkintoja tulee muihin alan yksiköihin nähden vähän kauppatieteellisellä ja teknillistieteellisellä alalla.

Yliopisto on ottanut käyttöön uudistetut laaja-alaiset kandidaattiohjelmat ja tutkintojen rakenteellinen uudistaminen jatkuu maisteriohjelmien uudistamisella. Yliopistossa on panostettu opiskelijakeskeiseen opetukseen ja uuden oppimiskulttuurin kehittämiseen. Tutkintomäärien kasvu sekä täysipäiväisesti opiskelevien opiskelijoiden osuuden kasvu osoittavat, että opintoprosessien kehittäminen on johtanut myönteisiin tuloksiin. Yliopiston tulee jatkaa opintoprosessien kehittämistä siten, että 55 opintopistettä vuodessa opiskelevien määrä yliopistossa kasvaa edelleen. Yliopisto hyödyntää melko monipuolisesti avoimia yliopisto-opintoja opiskelijavalinnassa, mutta opiskelijoita valitaan tätä kautta vähän.

Opiskelijoiden kokemukset opetuksen laadusta olivat selkeästi kielteisempiä kuin yliopistoissa keskimäärin ja vuorovaikutukseen opetushenkilökunnan kanssa oltiin selkeästi tyytymättömämpiä kuin yliopistossa keskimäärin. Kandipalautteen perusteella yliopisto ei ole pystynyt täysin vastaamaan niihin odotuksiin, joita opiskelijoilla on ollut yliopistoa ja sen opetusta kohtaan. Yliopiston tulee panostaa jatkossa enemmän opiskelijoiden ja opetushenkilökunnan vuorovaikutuksen lisäämiseen, opiskelijoiden ohjauksen kehittämiseen sekä opiskelijoiden hyvinvointiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää myönteisenä, että opetus- ja tutkimushenkilöstön rekrytoinnissa huomioidaan opetusosaaminen. Yliopisto on ollut edelläkävijä taiteellisen toiminnan laadullisen arvioinnin kehittämisessä. Taiteellisen toiminnan kansainvälinen arviointi on antanut tähän hyvän lähtökohdan.

Yliopiston strategiassa painottuva kansainvälistyminen näkyy koulutuksessa panostuksena koulutusvientiin sekä ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrässä. Yliopiston on syytä kiinnittää huomiota Suomesta lähteneiden tai Suomeen saapuneiden vaihto-opiskelijoiden määrän ylläpitoon.

2.2 TUTKIMUS

Yliopiston kansainvälisten tiedejulkaisujen määrä on kaksi viidennestä suurempi kuin 2000-luvun alussa Kasvu ylittää koko yliopistosektorin runsaan neljänneksen kasvun. Tutkimuksen - myös parhaan tutkimuksen - vaikuttavuus bibliometrinen tulosten perusteella on yli maailman keskitason. Maailman keskitason yliopisto saavuttaa luonnontieteissä, tekniikassa ja yhteiskuntatieteissä. Luonnontieteissä ja tekniikassa yliopistolla on muutamia kärkialoja.

Julkaisumäärällä mitattuna yliopisto on Suomen toiseksi suurin yliopisto, mutta verrattuna muiden yliopistojen vastaaviin aloihin (tekniikka ja kauppatiede) ja ottaen huomioon tehdyt merkittävät lisäpanostuksen tutkimuksen tuottavuudessa ja laadussa on vielä kehittämisen tarvetta.

Yliopisto on panostanut määrätietoisesti professorien urajärjestelmän avulla yliopiston strategian ja profiloitumisen tukemiseen. Ministeriö pitää myönteisenä, että merkittävä osa (69 %) uusista professoreista on nimitetty yliopiston painopistealueille ja että urajärjestelmän kansainvälinen kiinnostavuus on korkea.

Tutkimustoimintaa kuvaavat indikaattorit ovat kehittyneet myönteisesti. Niin vertaisarvioitujen tieteellisten artikkelien kuin kilpaillun tutkimusrahoituksen määrä on kasvanut. Yliopiston tutkimuksen laatua osoittavat menestyminen Suomen Akatemian, Tekesin ja EU:n kilpaillussa tutkimusrahoituksessa. Yliopisto menestyi hyvin myös Tekesin uuden strategisten tutkimusavausten rahoitusmuodon hauissa.

Tutkimustoimintaa tukee myös yliopiston panostus infrastruktuurien pitkäjänteiseen kehittämiseen ja sen kytkentään yliopiston strategiaan. Tohtorintutkintojen määrä ylitti sovitun tavoitteen. Tutkijanurarakenteen kehittämisen näkökulmasta tärkeää on löytää strategian pohjalta tasapaino ensimmäiselle ja muille portaille sijoittuvien kesken. Yliopiston tulee edelleen kehittää tohtorintutkinnon jälkeistä tutkijanuraa.

Ministeriö pitää tärkeänä, että yliopisto jatkaa tiivistä yhteistyötä yritysten ja yhteisöjen kanssa. Yliopiston rakenteilla olevat monialaiset yhteistyöalustat ovat lupaavia aloitteita yliopiston strategisten teemojen ja yritysten innovaatiotoiminnan tukemiseksi, kuten energiatehokkuusohjelma, jonka monialaisten tutkimushankkeiden avulla pyritään tuottamaan ratkaisumalleja energiatehokkuuden merkittävään parantamiseen.

3. JOHTAMINEN, TALOUS JA RAKENTEELLINEN KEHITTÄMINEN

Aalto-yliopiston ensimmäiset vuodet ovat olleet voimakkaan muutoksen ja uudistumisen aikaa. Yliopistoon tehdyt merkittävät taloudelliset panostukset ja määrätietoinen strategian toimeenpano alkavat vähitellen näkyä aiempaa vaikuttavampina akateemisina tuloksina sekä kansallisten ja kansainvälisten yhteistyöverkostojen muodostumisina.

Yliopiston henkilökunnasta yhä useampi tulee Suomen rajojen ulkopuolelta, mikä edellyttää uudenlaisia valmiuksia myös hallinto- ja tukipalveluilta. Aiempaa kansainvälisemmälle henkilökunnalle on pystyttävä luomaan kiinteät sosiaaliset verkostot ja edistämään myös yliopiston ulkopuolisten palvelujen saatavuutta. Tässä merkittävässä asemassa on tiivis yhteistyö pääkaupunkiseudun tutkimusorganisaatioiden ja kaupunkien eri toimialojen kanssa.

Yliopistokonsernilla on mittava investointiohjelma, joka kattaa uudisinvestointeja sekä merkittäviä peruskorjausinvestointeja. Yliopiston vahva talous ja tilatehokkuuteen tehtävät merkittävät parannukset edesauttavat investointien tekemistä. Investointiohjelman toteuttaminen suunnitellusti muodostaa kuitenkin merkittävän taloudellisen riskin, mistä yliopisto on ollut tietoinen kehittämisprosessiin sitoutuessaan.

Yliopisto on aktiivisesti uudistanut alueellisen toimintansa muotoja luovuttaen Vaasassa toimineen Muovan Vaasan ammattikorkeakoululle ja luopuen Porissa tapahtuvasta tutkintokoulutuksesta syksyllä 2014. Porissa läsnäoloa yliopisto jatkaa vuoden 2015 alusta uudennäköisellä aiempaa monitieteisemmällä yhteistyöalustalla. Ministeriö pitää onnistuneena yliopiston loppuvuodesta 2013 tekemää päätöstä yhdistää koko liiketoimintamuotoinen täydennyskoulutus Aalto University Executive Education Oy:ksi. Järjestely luo mahdollisuudet toiminnan monipuoliselle ja taloudellisesti kannattavalle kehittämiselle.

Yliopisto on tehnyt aktiivista työtä kestävästä kehityksen edistämiseksi omissa toiminnoissaan ja verkostoitumalla kansallisesti ja kansainvälisesti. Yhteiskuntasitoumuksen toimeenpanemisessa yliopistolla olisi mahdollisuus nostaa profiiliaan.

Vuonna 2013 aloitettiin yliopiston hallituksen päätöksellä palveluiden kehittämisohjelma vuosille 2013-2015. Huhtikuussa 2014 yliopisto käynnisti yhteistoimintaneuvottelut, joiden tavoitteena on saada aikaan kustannussäästöjä ja parantaa yliopiston tukipalvelujen tehokkuutta ja laatua siten, että ne palvelisivat entistä paremmin tutkimuksen, opetuksen ja opiskelun tarpeita. Perustehtävien toimintaedellytysten turvaamiseksi yliopisto tavoittelee jo aiemmin tehtyjen säästöjen lisäksi 8,5 miljoonan euron säästöjä vuoden 2015 loppuun mennessä. Yhteistoimintaneuvottelut koskevat merkittävää osaa yliopiston tukipalvelujen henkilöstöstä. Myönteistä on, mikäli vähennystarve pystytään toteuttamaan pääosin eläköitymisen kautta ja määräaikaisiin työsuhteisiin liittyvin järjestelyin. Ministeriö korostaa, että yliopiston tulee rakenneuudistusten yhteydessä noudattaa hyvää henkilöstöpolitiikkaa ja huolehtia opiskelijoiden oikeusturvasta.

Ministeriö näkee tärkeäksi yliopiston johdon pyrkimyksen hyödyntää henkilöstökyselyjä ja -tilaisuuksia johtamisjärjestelmänsä kehittämisessä, päätöksenteon läpinäkyvyyden lisäämisessä ja yhteisön systemaattisemmassa osallistamisessa.

Yliopiston tuloskehitys on ollut erinomainen kaudella 2011-2013, ja suunta on ollut nouseva. Tulos oli 7,3 % kokonaistuotoista, ja sitä voidaan pitää erinomaisena. Tulos ilman sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuottoja oli kuitenkin -0,6 % eli niukasti tappiollinen. Edellä mainitun mukaisesti yliopisto on käynnistänyt laajat tukipalveluja koskeva sopeuttamistoimet taloutensa tasapainottamiseksi. Omaavaraisuusaste (95,5 %) ja maksuvalmius (QR=1,53) ovat erinomaisella tasolla. Kilpailtu tutkimusrahoitus suhteessa kokonaisrahoitukseen oli 22 % (tavoite 2016 on 30 %). Yliopisto on siirtänyt merkittävän osan täydennyskoulutuksestaan koulutuspalveluja tarjoavaan yhtiöönsä, mikä mm. selkiyttää alv-menettelyjä ja olettavasti lisää muitakin liiketoimintaan liittyviä synergioita.

Ministeriö katsoo, että yliopiston johdon toimet yliopiston maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi ovat perusteltuja ottaen huomioon myös varautuminen Aalto-yliopiston lisärahoituksen asteittaiseen vähenemiseen. Aalto-yliopistolle kohdennettu lisärahoitus muodosti vuonna 2013 yli 29 prosenttia yliopiston ilman arvonlisäverokompensaatiota lasketusta valtion rahoituksesta. Aalto-yliopiston pääoman tuotoilla on perustehtävien tukemisessa muita yliopistoja merkittävämpi rooli.

Yliopiston on varauduttava siihen, että julkiseen talouteen kohdistuvien paineiden seurauksena valtion rahoitukseen ei ole odotettavissa lähivuosina merkittäviä määrärahalisäyksiä. Yliopiston toiminnan pitkäjänteisen kehittämisen kannalta keskeistä on toimintaan osoitettavan laskennallisen perusrahoituksen taso. Yliopiston suhteellinen asema on vahvistunut vuodesta 2014 vuoteen 2015 erityisesti alempien korkeakoulututkintojen, tohtorintutkintojen, ulkomaalaisten tohtorin tutkinnon suorittaneiden ja työllistyneiden perusteella määräytyvissä perusrahoituksen laskentakriteereissä. Vastaavasti asema on heikentynyt erityisesti ylempien korkeakoulututkintojen ja muun kilpaillun tutkimusrahoituksen perusteella määräytyvissä perusrahoituksen laskentakriteereissä.

Yliopistojen laskennalliseen rahoitusmalliin vuoden 2015 alusta tehtävät uudistukset edellyttävät yliopiston teknillistieteellisen alan julkaisuprofiilin uudelleen arviointia tai ainakin varautumista lyhyellä aikavälillä muutoksesta seuraaviin määrärahamuutoksiin. Yliopiston rahoitustasossa tulee vuodesta 2015 alkaen näkymään tutkintorakenneuudistuksen aiheuttaman vuoden 2010 tutkintopiikin poistuminen rahoituslaskennasta.

Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen rahoitusväline ja Suomen Akatemian kautta kilpailtuna rahoituksena tapahtuva profiloitumisen vahvistamisen lisäpanostus avaavat yliopistoille uusia rahoitusmahdollisuuksia.

4. RAPORTOINTIA EDELLYTTÄVÄT JATKOTOIMET

Yliopistoa pyydetään raportoimaan 16.3.2015 mennessä kauden 2013-2016 sopimuksessa määriteltyjen keskeisten kehittämistoimenpiteiden etenemisestä.

LIITTEET

- Opetus- ja kulttuuriministeriön kirjallinen palaute yliopistoille syksyllä 2014
- Katsaus yliopistojen talouteen ja henkilöstöön
- Yliopistojen koulutusalojen asemoituminen valtakunnallisessa kokonaisuudessa
- Yliopistotutkimuksen vaikuttavuus ja tuottavuus päätieteenaloittain 2010-luvun alussa
- Kandipalautteen tulokset syksy 2013 ja kevät 2014

Aalto-yliopiston määrälliset tavoitteet kaudelle 2013-2016

	Toteutuma			Keskiarvo 2011-2013	OPM/sov. 2013-2016	Tavoitteen tot.-% 2013		Tot. muutos-% 2012-2013	
	2011	2012	2013			YO	Valtak.	YO	Valtak.
Ylemmät korkeakoulututkinnot									
Taideteollinen koulutus	186	199	224	203	170	132 %	125 %	13 %	17 %
Kauppateollinen koulutus	313	390	457	387	410	111 %	104 %	17 %	9 %
Teknillistieteellinen koulutus	729	930	933	864	1 100	85 %	87 %	0 %	4 %
Yhteensä	1 228	1 519	1 614	1 454	1 680	96 %	96 %	6 %	4 %
Tohtorin tutkinnot	166	192	229	196	192	119 %	105 %	19 %	5 %
Alemmat korkeakoulututkinnot	1 442	1 382	1 553	1 459	1 450	107 %	92 %	12 %	0 %
Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä	1 686	1 909	2075	1 890	1 700	122 %	114 %	9 %	6 %
Suomesta lähteneiden tai Suomeen saapuneiden vaihto-opiskelijoiden määrä (vaihdon kesto yli 3 kk)	1 625	1 732	1 687	1 681	1 900	89 %	90 %	-3 %	0 %

Tunnuslukutavoitteet	Toteutuma			Keskiarvo 2011-2013	OPM/sov. tavoite 2016	Tavoitteen tot.-% 2013		13 toteuman suhde 11-13 keskiarvoon	
	2011	2012	2013			YO	Valtak.	YO	Valtak.
Tohtoritutkinnot / tutkijanuravaihe IV henkilötyövuodet	0,51	0,56	0,64	0,57	0,75	85 %	91 %	112 %	103 %
Vähintään 55 op. suorittaneiden osuus	21,7	21,9	23,7	22,4	31,0	77 %	89 %	106 %	105 %
Tieteelliset julkaisut / opetus- ja tutkimushenkilökunta	1,28	1,22			1,50				
Kilpailtu tutkimusrahoitus / kokonaisrahoitus	25,7	22,6	22,0	23,5	30,0	73 %	90 %	94 %	101 %
Ylemmät korkeakoulututkinnot / opetus- ja tutkimushenkilökunta	0,43	0,53	0,57	0,51	0,80	71 %	90 %	111 %	106 %
Opettajien ja tutkijoiden kv-liikkuvuus (väh. 1 vko) / opetus- ja tutkimushenkilökunta	0,26	0,26	0,35	0,29	0,40	86 %	91 %	119 %	101 %